

Міністерство освіти та науки України
Красноармійський індустріальний інститут
державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»

**Навчально-методичний посібник
з дисципліни
«УНІВЕРСИТЕТСЬКА
ОСВІТА»**

Красноармійськ – 2007

Міністерство освіти та науки України
Красноармійський індустріальний інститут
державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»

Кафедра соціально-гуманітарної підготовки

**Навчально-методичний посібник
з дисципліни
«УНІВЕРСИТЕТСЬКА
ОСВІТА»**

Розглянуто на засіданні
кафедри СГП
протокол № 3
від «20» 11 2007 р.

Затверджено НМР
ДонНТУ
протокол № 2
від «12» 12 2007р.

Красноармійськ – 2007

УДК

Навчально-методичний посібник з дисципліни
«Університетська освіта» / Укл. Дяченко Н.І. –
Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2007. - 72 с.

Навчально-методичний посібник містить робочу програму, лекції загальні положення щодо організації самостійної роботи студентів з дисципліни «Університетська освіта», тематику семінарів, індивідуальних і контрольних робіт та методичні вказівки до їх підготовки. Надані питання до модульного і підсумкового контролю, критерії оцінювання знань студентів та перелік рекомендованої літератури.

Укладач: кандидат історичних наук, доцент кафедри СГП
Дяченко Наталія Іванівна

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент кафедри
ЕІМ Школяренко Ольга Олександрівна

© Дяченко Н.І., КП ДонНТУ, 2007

Зміст

1.	Загальні положення	6
2.	Обсяг і структура курсу.....	7
3.	Навчально-тематичний план дисципліни	8
4.	Лекції з дисципліни «Університетська освіта»	9
5.	Тематика семінарів	61
6.	Тематика індивідуальних робіт	62
7.	Методичні вказівки до виконання індивідуальних робіт	64
8.	Тематика контрольних робіт	65
9.	Методичні вказівки до виконання контрольних робіт	66
10.	Питання до модульного і підсумкового контролю	67
11.	Критерії оцінювання якості знань студентів	68
12.	Рекомендована література	70

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Освіта як рівень знань, здобутих у процесі навчання, - один із основних факторів соціалізації особи, її здатності до філософського осмислення цілісності людського буття й культури. Особливий вплив на соціалізацію особи має освіта, яка сьогодні реформується в Україні. Цей процес відбувається в умовах гострої економічної кризи, швидкої зміни світогляду, відродження національної культури. Отже, вища освіта повинна відображати духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей. Тому зміст вищої освіти полягає в тому, щоб спеціально вибраною і визнаною суспільством системою елементів об'єктивного досвіду людства дати такий рівень професійної соціалізації, який необхідний для успішної діяльності у певній сфері.

Українське суспільство ввійшло у фазу реформування вищої освіти згідно зі стандартом Болонського процесу. Здійснювана модернізація української вищої школи відбувається не безболісно. Адже навчальний процес у вищих навчальних закладах колишнього СРСР був одним із кращих у світі, але дипломи не мали світового чи європейського визнання. Тому у зв'язку із входженням України в ЄС потрібно змінювати міцно вкорінені стереотипи навчання фактично з однієї метою: визнання дипломів і надання можливості переведення з одного вищого навчального закладу в інший (у межах Європи) без особливих втрат навчального часу.

Модернізація вищої школи України вимагає демократизації відносин між суб'єктами освітнього процесу і підвищення самостійності та мобільності студентів. Вони, як рівноправні суб'єкти, повинні знати теоретико-правові організаційні, виховні тощо аспекти вищого навчального закладу.

Метою даного курсу є підготовка студентів до навчання в університеті відповідно до сучасних інтеграційних процесів у міжнародній освіті в контексті Булонської декларації.

Завдання цього курсу: сформувати у студентів систему знань щодо суті й соціального значення вищої освіти, сучасних тенденцій й розвитку; прищепити навички самостійного й ефективного навчання в університеті з урахуванням світових освітніх тенденцій.

2. ОБСЯГ СТРУКТУРА КУРСУ «УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА»

<i>№</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Лекції</i>	<i>Семі- нари</i>	<i>СРС</i>
<i>I модуль</i>				
1	Правове забезпечення освітнього процесу в сучасній Україні	2	2	
2	Модернізація вищої освіти України і Болонський процес	2	2	4
3	Основні завдання, принципи та етапи формування Європейського простору вищої освіти	2	2	4
4	Фахова підготовка у ВНЗ. Фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою.	2	2	4
<i>Всього</i>		8	8	12
<i>II модуль</i>				
1	Організація навчального процесу в університеті	2	-	3
2	Бібліотека в структурі вищого навчального закладу	2	2	3
3	Соціально-культурна інфраструктура університету	2	2	3

4	Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи	1	3	3
<i>Всього</i>		7	7	12

3. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1 Правове забезпечення освітнього процесу в сучасній Україні. Формування нормативно-правової бази університетської освіти в умовах незалежності. Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту». Право громадян України на вищу освіту. Правовий статус вищого навчального закладу.

Тема 2 Модернізація вищої освіти України і Болонський процес. Євро інтеграція України: необхідність та умови. Принципи Болонської декларації, її мета та організаційно-освітні засади. Розширення доступу до вищої освіти. Забезпечення та гарантія якості вищої освіти. Вищі навчальні заклади та студентство.

Тема 3 Основні завдання, принципи та етапи формування Європейського простору вищої освіти. Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Європейська система трансферу кредитів – ECTS. Шкала оцінювання ECTS для оцінки якості досягнень студентів. Організація оцінки результатів роботи студентів.

Тема 4 Фахова підготовка в ВНЗ. Права осіб, що навчаються в ВНЗ. Стандарти вищої освіти. Фундаменталізація і індивідуалізація підготовки фахівця з вищою освітою. Поняття професійної компетентності.

Тема 5 Організація навчального процесу в університеті. Учасники навчального процесу. Структурні підрозділи ВНЗ. Вчена рада та її повноваження. Правовий статус ректора, декана у ВНЗ.

Тема 6 Бібліотека в структурі вищого навчального закладу. Правила користування бібліотечними фондами. Методи систематизації фондів. Алфавітний та систематичний каталоги та порядок користування ними. Електронна бібліотека і електронний підручник – вимога часу. Правила оформлення заявки в бібліотеці.

Тема 7 Соціально-культурна інфраструктура університету. Органи громадського самоврядування в ВНЗ та їх діяльність. Правовий режим майна ВНЗ. Фінансово економічні відносини в системі вищої освіти. Освітні послуги в умовах ВНЗ.

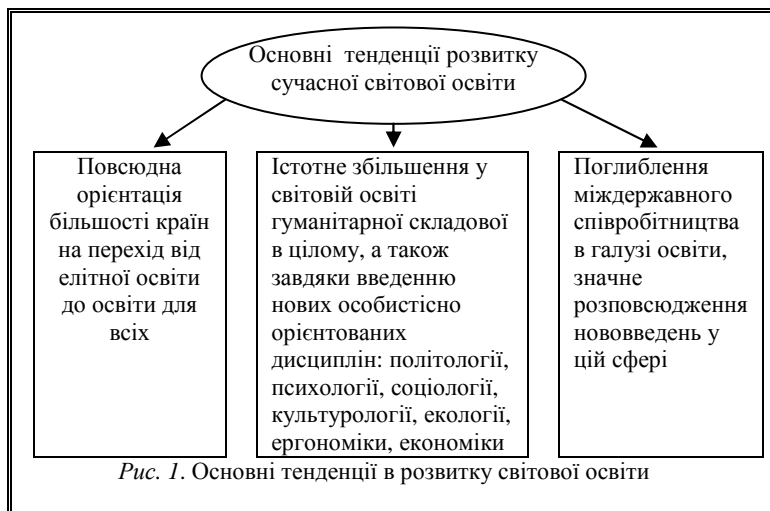
Тема 8 Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи. Завдання і органи студентського самоврядування. Адаптаційний процес і роль куратора групи. Організація колективу і формування умов творчої активності студентів.

4. ЛЕКЦІЇ З КУРСУ «УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА»

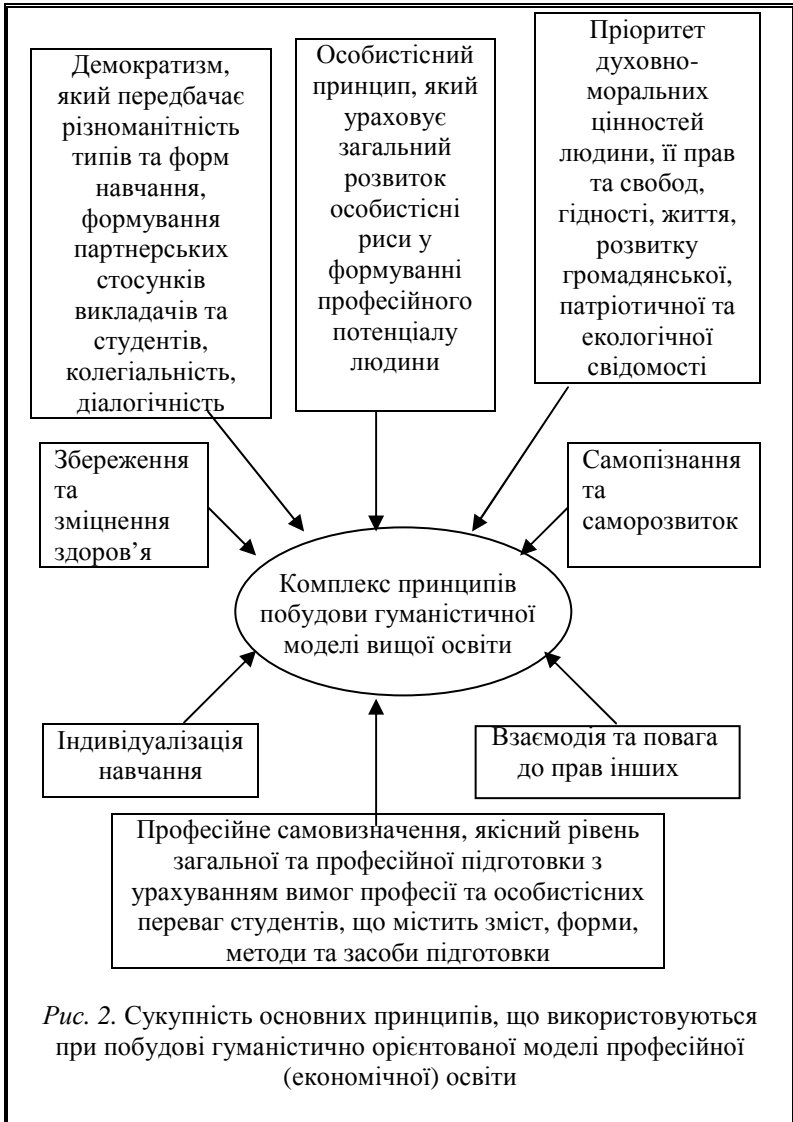
Лекція 1. Світові освітні тенденції та державна політична України в галузі освіти (2 год)

1. Гуманізація освіти як світовий феномен і потреба часу.
2. Правові та організаційні засади модернізації вищої освіти України: аналіз і проблеми.

Гуманізм та гуманізація освіти обумовлені глобальними перспективними змінами, що відбуваються в сучасному світі. Цінність людського існування в гармонії із собою, природою, суспільством висувається на перший план. Реальний перебіг людських стосунків все більше зазнає впливу гуманітарних проблем, потреби в загальнолюдських цінностях, вивчення моральних, духовних аспектів існування людини у світі. Саме гуманізм є втіленням самосвідомості та духовності. Самосвідомість та становлення людини як особистості в суспільстві саме й визначають сенс та кінцеву мету гуманізації.

Відповідно, світові тенденції та процеси гуманізації вищої освіти обумовлюють необхідність побудови гуманістично орієнтованої моделі професійної підготовки кваліфікованих фахівців економічного профілю. У її основу покладено сукупність принципів, наведену на рис. 2.

Базуючись на наведених принципах, можна охарактеризувати гуманістично орієнтовану модель

підготовки фахівців в умовах вищої школи як упорядковану систему психосоціальних впливів для цілеспрямованого вдосконалювання особистісного потенціалу студента, збереження та зміцнення його здоров'я.

Така модель виконує наступні функції (рис.3.)

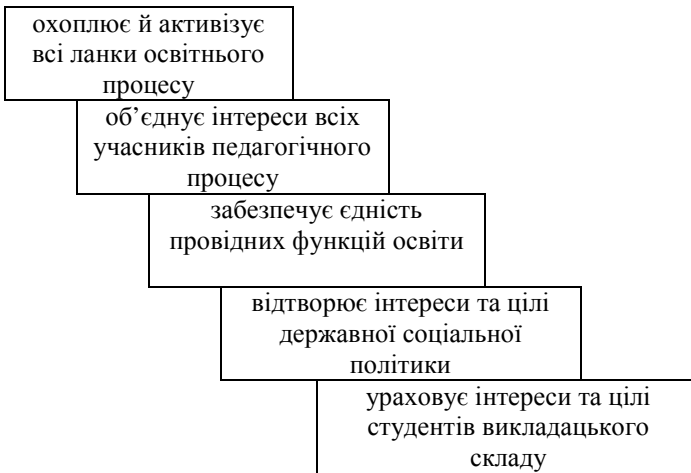

Рис. 3. Провідні функції гуманістично орієнтованої моделі підготовки фахівців на базі вищої школи

Гуманістично орієнтована модель підготовки фахівця, що має застосуватися у вищій школі, покликана формувати найважливіші характеристики потенціалу особистості, а саме:

- психофізичну складову (охоплює психічний та фізичний розвиток, стан здоров'я, працездатність, витримку);
- соціальну складову (визначає рівень свідомості, культури, стосунків, ціннісних орієнтацій);
- кваліфікаційну складову (містить систему загальних та спеціальних знань, умінь, навичок).

Вільний та усвідомлений вибір студентами вищого навчального закладу спеціальності, що опановується ними, забезпечує само детермінацію їх освітньої діяльності, актуалізує внутрішню мотивацію, розвиває потребу у свободі, творчості, автономності, самокеруванні та самокорекції особистості.

Зазначені аспекти обумовлюють необхідність та значущість особистісного підходу до підготовки фахівців у вищій школі. Такий підхід забезпечує свободу вибору змісту освіти з метою задоволення освітніх, духовних, культурних та життєвих потреб особистості, гуманне ставлення до особистості, що розвивається, становлення її індивідуальності та можливість самореалізації в освітньому просторі.

Традиційна педагогіка визнавала фактично лише соціальну сутність людини, з якої випливало, що метою освіти є формування соціально значущих якостей, розвиток людини як члена суспільства. Особистісно орієнтований зміст освіти спрямовано на розвиток цілісної людини: її природних особливостей (здоров'я, мислення, почуттів, дій); її соціальних властивостей (бути громадянином, сім'янином, трудівником) та рис, притаманних їй як суб'єктові культури (свободи, гуманності, духовності, творчості). При цьому розвиток і природних, і соціальних, і культурних засад особистості здійснюється в процесі освіти, який має загальнолюдську, національну та професійну цінність.

Отже, за особистістю орієнтованого підходу до підготовки фахівців у вищій школі головним в освітньому процесі є особистість студента, забезпечення особистісно комфортних, безконфліктних та безпечних умов її розвитку та саморегуляції.

В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Стратегічні напрямки розвитку вищої освіти визначені Конституцією України, Законами України «Про

освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України.

Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Національна доктрина розвитку освіти, підписана Президентом України, пройшли експертизу Ради Європи. Для цього в Україну приїздили спеціальні комісії експертів, які не тільки вивчали ці закони, а й обговорювали їх з народними депутатами, ректорами, студентами та представниками громадських організацій.

Експерти безпосередньо в наших університетах і коледжах знайомились із практикою впровадження задекларованих законодавством норм. Приємно, що їхній висновок був позитивний. Якщо подивитись на новації цих законів, то основними з них є: двоступеневість освітніх циклів, введення системи контролю якості через ліцензування і акредитацію, виборності ректорів, демократизація через розширення прав органів самоврядування, у тому числі студентського.

За період з 1993 по 2003 р. вищі навчальні заклади України разом із провідними університетами Європи виконали 105 проектів TEMPUS/TACIS, що дало змогу запропонувати спільні навчальні програми, нові принципи управління університетом, підготувати сучасні підручники, напрацювати підходи до взаємного визнання документів про освіту.

У 2001 році вступив у дію «Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти». Даним документом регламентуються нові вимоги до освіти і професійної підготовки фахівців у вищому навчальному закладі, що обумовлені ідеями і принципами ступеневої освіти в Україні. У числі засад і факторів, що обумовили виникнення концепції ступеневої освіти названі:

- демократизація суспільства, формування нових соціально-економічних структур, їхня орієнтація на ринкові відносини, жорстка професійна конкуренція;

- необхідність розрізнення двох процесів, що є основою діяльності вищого навчального закладу – освіти і професійної підготовки. Відповідно до ступеневої освіти підготовка фахівців (4 ступеня) орієнтована на мобільність і мінливість соціальної і виробничої діяльності, адаптація до яких виступає як одна з ознак рівня освіти;

- забезпечення випускникам можливості здійснювати професійну кар'єру при одночасному дотриманні ними принципів соціальної справедливості, відповідності, загальнолюдських цінностей і моралі;

- диференціація вимог до характеру і змісту освіти і професійної підготовки фахівців з вищою освітою різних освітньо-кваліфікаційних рівнів;

- введення механізму об'єктивного педагогічного контролю з визначення результатів діяльності системи вищої освіти і навчальних досягнень тих, хто навчається. До такого віднесена технологія стандартизованого тестування.

Стає усе більш очевидним, що необхідна розробка довгострокової програми структурної адаптації національної освітньої політики до нових міжнародних умов.

В цьому контексті реформування вищої освіти України бажано проводити з врахування вимог Міжнародної стандартної класифікації занять (ISCO-88 (МСКЗ)), Міжнародної стандартної класифікації освіти (ISCED-97 (МСКО)), Міжнародного стандарту якості серії ISO 9000 та вимог, критеріїв та стандартів, які узгодили країни-учасниці Болонського процесу.

У 2006 р. у системі вищої освіти України зроблено важливі кроки з реалізації положень Болонського процесу та підготовлено План дій щодо їх впровадження до 2010 р.

При Міністерстві освіти і науки України створено відомчу робочу групу супроводу Болонського процесу у вищій освіті України (розпорядження Міністерства освіти і науки України від 24.05.2006 № 93-р) та за розпорядженням Кабінету Міністрів України міжвідомчу робочу групу із впровадження Болонського процесу (наказ Міністерства освіти та науки України від 07.03.2006 № 164).

Створено Національну групу промоутерів Болонського процесу в Україні (National Team of Bologna Promoters), до якої залучені фахівці провідних університетів України. Вони беруть участь у навчальних тренінгах з актуальних проблем вищої освіти на європейському освітньому просторі і, відповідно, проводять в Україні навчальні тренінги з проблем забезпечення якості вищої освіти, реалізації три циклової системи освіти та системи кваліфікацій європейського освітнього простору.

У 2006-2007 навчальному році запроваджено ECTS на всіх програмах підготовки фахівців першого і другого циклів, що дає змогу здійснювати трансфер (переведення) студентів та накопичувати кредити. Ця система є сумісною із ECTS. Співвідношення між національними та ECTS кредитами 1:1. У зв'язку з цим:

- створюються національні рекомендації щодо визнання попереднього навчання;
- розроблено національні рекомендації щодо оцінювання попереднього навчання як основи для доступу до вищої освіти;
- ведеться відповідна робота щодо визнання неформального та неофіційного навчання в системі впродовж життя з використання кредитів ECTS.

Започатковано роботу з формування і запровадження системи національних кваліфікацій, яку планується завершити поетапно до 2010р. Основою цих дій є узгодження національної системи кваліфікації із

системою кваліфікацій європейського простору вищої освіти. Зокрема, здійснено такі заходи:

- розроблено і затверджено на рівні уряду перелік напрямів підготовки бакалаврів, у якому враховано досвід європейських країн. Розпочато формування національної структури кваліфікацій бакалавра, яка відповідає цьому переліку і буде представлена в Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) для адаптації в загальноєвропейську систему кваліфікацій;
- запроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу із залученням у двоциклову систему підготовки, що відповідає болонським принципам.

Вивчалася проблема диверсифікації програм за критеріями академічності та професійності. Розроблялися механізми запровадження докторського навчання як третього Болонського циклу. Розроблено рекомендації та здійснюються організаційні заходи щодо видання додатка до диплома, який отримає кожен студент-випускник у 2008-2009 навчальному році.

У 2006 р. проводилася значна робота щодо розвитку окремих напрямів вищої освіти.

У напрямі гуманітарної освіти здійснені заходи щодо виконання:

- Державної програми збереження, відродження і розвитку народних художніх промислів на 2006 – 2010рр. (постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 № 336-р.);
- Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004-2010 роки»;
- Державної програми охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини на 2004-2008 рр.

Наказом Міністерства освіти і науки № 766 від 09.11.2006 затверджено склад міжгалузевої робочої групи з розробки складових галузевого стандарту. «Підручник вищої школи 2007-2010 роки» (проект), яка складена за пропозиціями комісій Науково—методичної ради міністерства. До програми увійшла навчально-методична література з дисциплін, незадовільно забезпечених підручниками, посібниками, словниками.

Здійснено заходи з організації діяльності робочих груп та взято безпосередньо участь у їх діяльності з розроблення складових ГСВО (освітньо-кваліфікаційної характеристики, ОКХ і освітньо-професійної програми підготовки, ОПП). Проведено/організовано проведення експертизи і погодження та підготовлено до затвердження.

У системі вищої освіти, у контексті подальшої її інтеграції в Європейський освітній простір існують такі проблеми:

- удосконалення законодавчої та нормативної бази з питань організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системі тощо;
- розробка нової структури вищої освіти з урахуванням схеми здобуття вищої освіти за трьома циклами;
- розробка нового переліку програм підготовки магістрів та молодших спеціалістів і відповідної системи кваліфікації;
- розробка принципів, механізмів та процедур запровадження докторського навчання як третього циклу відповідно до структурованих докторських програм зі стандартною тривалістю стаціонарного докторського навчання;
- вирішення питання щодо кваліфікації бакалавра;
- створення системи оцінки якості вищої освіти, яка б відповідала європейським стандартам і нормам;
- забезпечення мобільності студентів та професорсько-викладацького складу в міжнародному освітньому просторі.

Таким чином, основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти є:

- особистісна орієнтація вищої освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти;
- постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
- запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
- формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів;
- підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки;
- розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи;
- інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів.

Лекція 2. Університетська освіта України в контексті Болонського процесу (4 год.)

1. Основні завдання, принципи та етапи формування Європейського простору вищої освіти.

2. Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ України
3. Європейська система трансферу кредитів – ECTS.
4. Шкала оцінювання ECTS для оцінки якості досягнень студента.

Процеси європейської інтеграції як прояв об'єктивно зумовленої глобалізації на нашому континенті охоплюють все нові сфери життєдіяльності. Не стала винятком тут і освіта, особливо ж вища школа. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, а також все наполегливіше веде роботу із практичного приєднання до Болонського процесу.

Досить зазначити, що з питання приєднання до Болонської декларації Міністерство освіти і науки України звернулось до міністрів освіти країн Європи. Від абсолютної більшості їх отримано запевнення у підтримці, проведено переговори з чільними представниками Європейського Союзу, Ради Європи, де наші устремління також знайшли повну підтримку. Хоча, безумовно, вирішальну роль буде відігравати наша власна робота з модернізації вищої освіти як у загальнонаціональному масштабі, так і в кожному університеті та інституті. Спроби надати загальноєвропейського характеру вищій школі фактично розпочалися з підписання Римської угоди в 1957 р. Далі це ідеї знайшли свій розвиток у рішеннях конференції міністрів освіти 1971 та 1976 р. у Маастрихтському договорі 1992 р. У наступні роки було запроваджено різноманітні програми під егідою ЕС, Ради Європи, що сприяли напрацюванню спільних підходів до вирішення транснаціональних проблем вищої освіти. Це передусім програми приведення національного законодавства у сфері освіти до напрацьованих країнами Європи норм, розширення доступу до вищої освіти й академічної мобільності студентів та їх мобільності на

ринку праці, створення системи навчання протягом усього життя та багатовимірні завдання щодо зближення освітніх програм і систем, які вирішувались у рамках чисельних програм TEMPUS/TACIS.

Нарешті, у 1997 р. під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, що належать до вищої освіти Європи. Її підписали Україна і 43 країни, більшість з яких і сформулювали пізніше принципи Болонської декларації.

Вже через рік чотирма країнами (Франція, Італія, Об'єднане Королівство, Німеччина) було підписано так звану Сорбонську декларацію.

Цей документ був скерований на створення відкритого Європейського простору вищої освіти, який, на думку авторів, має стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку освітніх послуг. Не аналізуючи її певні відмінності від тез Болонської декларації, все ж можна стверджувати, що в основних ідеях ці два документи схожі. Це — двоступінчаста структура вищої освіти, використання системи кредитів (ECTS) тощо. Проте особливо слід виокремити дві тези Сорбонської декларації: міжнародне визнання як рівня вищої освіти рівня бакалавра з наданням йому права продовження навчання за програмами магістра та дотримання положень Лісабонської угоди. Перше було досить революційним для більшості країн старого світу (зауважу, що Україна зробила крок у цьому напрямку ще у 1993 р.). А важливість другої тези для України полягає в тому, що всі країни-підписанти потенційно стають і учасниками Болонського процесу, який було започатковано 29 країнами Європи у 1999 р.

Згідно таблиці 1, бачимо різницю, що існувала в вищій освіті провідних країн.

Таблиця 1. Головні економічні показники вищої освіти кількох розвинених країн наприкінці 1990-х років. дол.. США [1, с. 52]

Країна	Тривалість вищої освіти, роки	Вартість року навчання	Загальна вартість диплома	ВВП на душу населення
Швейцарія	4,1	15700	64500	37930
Австрія	6,3	8600	51400	19560
США	3,5	14600	51100	25880
Німеччина	6,4	7900	50400	25580
Норвегія	4,5	8300	37500	26390
Канада	3,1	14000	34100	19510
Данія	4,1	8000	33000	27970
Франція	4,7	6000	28200	23420
Велика Британія	3,4	8200	28000	18340
Італія	4,5	5200	23300	19300
Іспанія	5,0	3800	19100	13440
Австралія	2,0	9000	18000	18800

Ця таблиця й багато інших даних свідчать про те, що Австралія пішла шляхом максимального скорочення середньої тривалості вищої освіти, досягнувши нормативу для бакалаврського диплому лише 2 роки (4 семестри).

Це зумовлено тим, що подібні короткі програми австралійські ВНЗ пропонують не для всіх профілів підготовки, а для, висловлюючись дипломатично, "полегшених - найрізноманітніших фахів для сфери сервісу, соціальних служб нижчих рівнів управління та ін. У наш час потреба у подібних спеціалістах досить висока, тому Австралія до мінімуму скоротила фундаментальну складову вищої освіти на перших семестрах навчання у ВНЗ, замінивши її сучасною фаховою.

Гармонізація архітектури системи європейської вищої освіти є основним завданням Болонського процесу. Визначальні властивості європейської вищої освіти: якість, конкурентоспроможність вищих навчальних закладів

Європи, взаємна довіра держав і вищих навчальних закладів, сумісність структури освіти та кваліфікацій на доступеневому і післяступеневому рівнях, мобільність студентів, привабливість освіти.

Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти (шість цілей Болонського процесу): введення двоциклового навчання; запровадження кредитної системи; формування системи контролю якості освіти; розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти.

Болонська декларація висуває завдання домогтися, щоб вчені ступені мали відповідати європейському ринку праці, а отже, бути свідомством кваліфікації при працевлаштуванні в галузі діяльності, за якою здобута освіта. Класифікація ступенів та кваліфікацій має важливе значення, тому що їх присвоєння свідчить про важливі перехідні рубежі від системи освіти до ринку праці у межах конкретної країни.

Країни-учасниці Болонського процесу домовилися в межах своєї компетенції та поважаючи відмінності у культурі, мові, національних освітніх системах, а також автономію університетів проводити політику *міжурядового співробітництва* із залученням європейських неурядових організацій, що функціонують у сфері вищої освіти. З метою зміцнення Європейського простору вищої освіти та поширення європейської системи вищої освіти у світі було запропоновано у найближчому часі реалізувати конкретні заходи, що мають принести відчутні результати на окресленому шляху, такі як:

- запровадження системи освіти на основі двох ключових навчальних циклів: додипломного (бакалавр) та післядипломного (магістр);
- затвердження загальносприйнятної та порівнянної системи вчених ступенів, в тому числі шляхом

запровадження стандартизованого Додатку до диплома;

- застосування Європейської Кредитної Трансферної Системи (далі - ECTS) як відповідного засобу сприяння більшій мобільності студентів;
- зближення систем контролю якості та акредитації з метою вироблення порівняльних критеріїв та методологій.

Учасники Болонського форуму схвалили двоетапну систему вищої освіти, зазначаючи, що введення подібної системи бажане і в інших європейських країнах.

Двоетапна система вищої освіти запроваджується на основі двох ключових навчальних циклів: незакінчена вища (додипломна) освіта і закінчена вища (післядипломна) освіта, причому тривалість першого циклу - не менш трьох років.

Вчений (академічний) ступінь, що присвоюється по завершенні першого циклу, на європейському ринку праці має сприйматися як відповідний рівень кваліфікації. По завершенні першого Циклу вищої освіти присвоюється вчений (академічний) ступінь бакалавра.

Кінцевим результатом другого циклу навчання на протязі 1-2 років має бути вчений (академічний) ступінь магістра, як у багатьох європейських країнах. Навчання на другому циклі йде за індивідуальними програмами, у складанні якої активну участь беруть студент та науковий керівник.

При здобутті вченого ступеня мають видаватися стандартизовані Додатки до дипломів, які містять детальну інформацію про навчання, призначену для навчальних закладів і потенційних роботодавців.

Головними функціями Додатку до диплома є:

1. гарантування його володарю визнання роботодавцями набутих ним знань і вмінь;

2. зазначення можливості, яку надає отримана кваліфікація щодо доступу до подальшого академічного чи професійного навчання;
3. інформування щодо подробиць, які стосуються прав випускника вищого навчального закладу, відносно його професійного статусу.

Практика показує, що далеко не всі форми дипломів добре виконують це завдання. Причиною цього фахівці вважають надто малу кількість інформації, яку містить диплом. Термін диплом має тут розширене значення, оскільки йдеться про довільні освітні документи атестаційного плану (освітні кваліфікації).

Класифікація ступенів та кваліфікацій має важливе значення, тому що їх присвоєння свідчить про важливі перехідні рубежі від системи освіти до ринку праці у межах конкретної країни.

У контексті Міжнародній Стандартній Класифікації Занять (МСКЗ-88) "кваліфікація" визначається як здатність робітника виконувати конкретні завдання та обов'язки у рамках певного виду діяльності. Вона має наступні два параметри:

1. рівень кваліфікації який визначається складністю і об'ємом завдань та обов'язків, що виконує робітник;
2. кваліфікаційна спеціалізація, яка визначається певною галуззю потрібних знань.

У сфері праці "кваліфікація" визначається як рівень підготовки, ступінь придатності до якого-небудь виду праці. При цьому підкреслюється, що:

- фахівці однієї професії можуть мати різну кваліфікацію;
- незалежно від кваліфікації фахівця перелік параметрів, що характеризують усіх фахівців однієї і тієї професії, однаковий;
- відмінність фахівців однієї професії, але різної кваліфікації, визначається значеннями параметрів, які характеризують кваліфікацію фахівця.

Отож, для визначення кваліфікації необхідно знати:

- перелік параметрів (найбільш загальних та суттєвих ознак) професійної роботи;
- значення цих параметрів, щоб запровадити межі кваліфікації, які дозволять відрізнити її від інших кваліфікацій, пов'язаних з цією професією.

Термін "кваліфікація" у Європі згідно з МСКО та Лісабонською декларацією використовується для позначення довільного посвідчення, сертифіката, диплома чи грамоти, які засвідчують успішне виконання певної освітньої програми в конкретній предметній області.

Таким чином у визначені кваліфікації мають місце розбіжності.

Маючи освітню кваліфікацію випускник вищого навчального закладу в Європі має право працевлаштовуватися в певній предметній області. Він самостійно влаштовується на ринку праці.

Для вищої освіти у контексті Болонського процесу найбільше значення має той факт, що в Україні у межах діяльнісного підходу специфікація терміну „кваліфікація" змістовно більш наповнена та диференційована. Відповідно до цього програма вищої освіти певного напрямку підготовки більш вимоглива, але менш гнучка, оскільки відповідно до Закону України "Про вищу освіту" вища професійна освіта спрямована на певну первинну посаду.

"Професійна" кваліфікація більш об'ємна, ніж "освітня" за рахунок "набору обов'язків". Однак за рахунок цих же "обов'язків" має місце звуження об'єму та складності завдань певної предметної області, які вивчаються, оскільки необхідність і достатність об'єму та складності завдань обумовлюються "обов'язками", а не визначеною глибиною вивчення предметної області.

Випускник вищого навчального закладу України, згідно із законом "Про вищу освіту" і наказом № 285, має

працевлаштовуватися на первинну посаду, яка передбачена Галузевим стандартом певного освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки. Працевлаштування випускників покладено на вищі навчальні заклади.

Для забезпечення якості вищої освіти має посилюватися вимога приведення навчання у відповідність до сфери праці.

Не зважаючи на розбіжності зазначені вище, Верховна Рада України 03.12.1999 року ратифікувала механізми здійснення положень Лісабонської конвенції "Про визнання кваліфікацій вищої освіти в Європейському регіоні" і це створює необхідні передумови реалізації Україною Болонських принципів.

Серед проблем сучасної вищої школи в Україні виділяється питання співвідношення академічної освіти, що дає можливість зростання в академічному плані, і професійної освіти, що дає можливість швидко адаптуватись на ринку праці. В цьому ключі Україна намагається зберегти прекрасну фундаментальну освіту, фундаментальну підготовку.

Однак, система введення уніфікованого Додатка до диплома в Україні потребує виконання, зокрема, положень наказу Міністерства освіти і науки України від 31 липня 1998 року № 285 "Про порядок розробки складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою" при розробці Стандартів вищої освіти у частині:

1. формування змістовних модулів;
2. розробки засобів діагностики.

Таким чином, в рамках реалізації Болонського процесу в Україні має впроваджуватися ступенева освіта і кредитно-модульна система організації навчального процесу.

Є також і спірні питання щодо зіставлення і визнання дипломів. Європейська спільнота й ті ж Болонська декларація і Лісабонська конвенція

передбачають, що за якість освіти відповідає держава. Держава є гарантом освіти. А нині в Україні з'являються дипломи післядипломної освіти, в яких присвоєно певну кваліфікацію. І виникають питання щодо зіставлення цих документів із дипломами академій та інститутів класичного зразка.

Сьогодні є багато проблем щодо узгодження стандартів освіти і співвідношення курсів, головним у яких було оголошено набуті навички, а не зміст, і певні стандарти, наприклад, загальноєвропейські, щодо підготовки магістрів. Оскільки відкритий освітянський простір серед іншого передбачає можливість після здобуття бакалаврської освіти в одній країні продовження навчання за магістерською програмою в університеті іншої.

Задля запровадження наведеної моделі стандартизованого Додатку до диплома у вищій школі України має бути впроваджена кредитно-модульна система організації навчального процесу та система об'єктивного педагогічного контролю знань.

Підставами для запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Україні є наступне:

1. інтеграція до Європейського простору вищої освіти;
2. входження до Болонського процесу;
3. вступ до Світової організації торгівлі;
4. реалізація дистанційної форми вищої освіти.

Впровадження модульно-кредитної системи у вищій школі України переслідує наступні цілі:

1. досягнення відповідності стандартам європейської системи освіти, яка виходить із знань, умінь та навичок, що є надбанням випускника;
2. затребування українських освітянських кваліфікацій європейським ринком праці;
3. затвердження загальносприйнятної та порівнянної системи освітньо-кваліфікаційних ступенів;

4. впровадження стандартизованого додатка до диплому, модель якого була розроблена Європейською Комісією, Радою Європи та UNESCO/CEPES і який містить детальну інформацію про результати навчання випускника;
5. стимулювання викладачів і студентів вищих навчальних закладів до вдосконалення системи об'єктивної оцінки якості знань;
6. забезпечення "прозорості" системи вищої освіти та слушного академічного та професійного визнання кваліфікацій (дипломів, ступенів, посвідчень і таке інше).

Кредитно-модульній системі, як невід'ємному атрибуту Болонської декларації, надаються дві основні функції.

Перша - сприяння мобільності студентів і викладачів та спрощення переходів з одного університету до іншого.

Друга - акумулююча, чітке визначення обсягів проведеної студентом роботи з урахуванням усіх видів навчальної та наукової діяльності. Сума кредитів визначає на що здатний студент, який навчається за тією чи іншою програмою.

Запровадження кредитно-модульної системи є важливим фактором для стимулювання ефективної роботи викладача і студента, збільшення часу їх безпосереднього індивідуального спілкування в процесі навчання.

Модулі конструюються як системи навчальних елементів, об'єднаних ознакою відповідності визначеному об'єкту професійної діяльності. Останній розглядається як деякий обсяг навчальної інформації, що має самостійну логічну структуру і зміст і що дозволяє оперувати цією інформацією в процесі розумової діяльності студента.

Модульна організація змісту навчальної дисципліни менш за все є механічним перенесенням розділів програми до навчальних модулів, оскільки вимагає глибокої

аналітико-логічної роботи над змістовим наповненням дисципліни, структурування її як системи, а не довільного конгломерату наукової інформації.

Другою умовою реалізації модульного принципу організації змісту навчальної дисципліни є можливість виділити генеральні наскрізні ідеї професійної діяльності, на розкриття і засвоєння яких спрямований кожний модуль.

Для студента - майбутнього фахівця - важливо не лише осмислити й засвоїти інформацію, а й оволодіти способами її практичного застосування і прийняття рішень.

За таких умов зменшується частка прямого, зовні завданого інформування і розширюється застосування інтерактивних форм та методів роботи студентів під керівництвом викладача (тьютора) та повноцінної самостійної роботи в лабораторіях, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності, що особливо важливо для системи дистанційного навчання.

Створення системи кредитів має полегшити порівняння закінчених курсів і сприяти максимальному розширенню мобільності студентів.

Кредит (credit) - умовна одиниця виміру навчального навантаження студента при вивченні якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни (курсу), виконаної студентом під час навчання. Кредит - мінімальна одиниця, яка точно документується, часто означає навчання впродовж тижня (суму аудиторної і самостійної роботи студента).

Проблемою для вищої школи України у контексті Болонського процесу є:

- по-перше, визначення витрат навчального часу студента певного актуального рівня розвитку на адекватне вивчення навчального матеріалу в об'ємі модуля, тобто ув'язування навчального модуля з кредитами;

- по-друге, розробка методики розрахунку педагогічного навантаження викладачів вищої школи в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу та навчального навантаження студента, а також взаємозв'язок між ними.

Кредитно-модульна система має розвиватися в Україні в рамках реалізації зокрема, дистанційної освіти поза залежністю від Болонського процесу. Безсумнівно, що модульна технологія, навчання є незамінною для дистанційної освіти.

Визнання освіти і дипломів є передумовою для створення відкритого Європейського простору освіти і підготовки, де студенти і викладачі можуть переміщатися без перешкод. Тому Європейська система трансферу кредитів (ECTS) була розроблена в експериментальному проєкті, організованому в рамках програми "Еразмус" як засіб покращання визнання освіти для навчання за кордоном.

Основні елементи ECTS на практиці перевіряли і удосконалювали в експериментальному проєкті 145 європейських університетів з усіх держав-членів та країн Європейської економічної зони.

Зовнішнє оцінювання ECTS продемонструвало потенціал системи і Європейська комісія вирішила включити ECTS у свою програму "Сократес", зокрема у розділ 1 про вищу освіту ("Еразмус"). ECTS зараз рухається від своєї обмеженої вузької експериментальної стадії до ширшого використання як елемента європейського масштабу у вищій освіті.

ECTS забезпечує інструментом, щоб гарантувати прозорість, збудувати мости між навчальними закладами і розширити можливості вибору для студентів. Система сприяє полегшенню визнання навчальних досягнень студентів закладами через використання загальнозрозумілої системи оцінювання - кредити і оцінки,

а також забезпечує засобами для інтерпретації національних систем вищої освіти.

Система ECTS забезпечує прозорість через такі засоби:

1. Кредити ECTS, які є числовим еквівалентом оцінки, що призначається елементам навчального плану, щоб окреслити обсяг навчального навантаження студентів, необхідний для завершення навчання.
2. Інформаційний пакет, який дає письмову інформацію студентам і працівникам про навчальні заклади, факультети, організації і структуру навчання і елементи навчального плану.
3. Перелік оцінок з предметів, який показує здобутки студентів у навчанні у спосіб, який є всебічним і загальнозрозумілим, і може легко передаватися від одного навчального закладу до іншого.
4. Навчальний контракт, що стосується навчальної програми, яка буде вивчатися, і кредитів ECTS, які будуть присвоюватись за успішне її закінчення, є обов'язковим як для місцевого і закордонного закладів, так і для студентів.

Система ECTS базується на трьох ключових елементах:

- інформаційний пакет - інформація стосовно навчальних програм і здобутків студентів;
- навчальний контракт - взаємна угода між навчальними закладами-партнерами і студентом;
- перелік оцінок дисциплін - використання кредитів ECTS, щоб визначити навчальне навантаження для студента.

За своєю суттю ECTS жодним чином не регулює змісту, структури чи еквівалентності навчальних програм. Це є питаннями якості, яка повинна визначатися самими вищими навчальними закладами під час створення необхідних баз для укладання угод про співпрацю, двосторонніх чи багатосторонніх. Більш за все ECTS

використовується студентами, викладачами і закладами, які хочуть зробити навчання за кордоном невід'ємною частиною освітнього досвіду.

Кредити ECTS є кількісним еквівалентом оцінки (від 1 до 60), призначеної для елементів навчального плану, щоб охарактеризувати навчальне навантаження студента, що вимагається для їх завершення. Вони відображають кількість роботи, якої вимагає кожен елемент навчального плану відносно загальної кількості роботи, необхідної для завершення повного року академічного навчання у закладі, тобто лекції, практична робота, семінари, консультації, виробнича практика, самостійна робота - в бібліотеці чи вдома - і екзамени чи інші види діяльності, пов'язані з оцінюванням. ECTS, таким чином, базується на повному навантаженні студента, а не обмежується лише аудиторними годинами.

У ECTS 60 кредитів становить навчальне навантаження на один навчальний рік, і, як правило, 30 кредитів на семестр.

Кредити ECTS - це скоріше відносне, а не абсолютне мірило навчального навантаження студента. Вони лише визначають, яку частину загального річного навчального навантаження займає один елемент навчального плану в закладі чи факультеті, який призначає кредити.

За будь яких принципів організації навчального процесу саме системі оцінювання знань належить важлива роль у забезпеченні високої якості освіти та формуванні конкурентноспроможних фахівців.

Головне завдання – як досягти набіл об'єктивного оцінювання, як зробити, щоб оцінювання виконувало властиві йому функції і насамперед дві головні – контролюючу й мотивуючу.

На практиці немає ідеальних систем оцінювання, а кожен з тих що використовується, має свої і сильні, і слабкі сторони. Отож треба шукати не ідеальні системи, а

проекувати ті, які з більшою кількістю продуктивних переваг.

Потрібно активізувати роботу щодо впровадження європейських критеріїв оцінювання знань студентів, їх практичної підготовки, компетентності, ефективності наукових досліджень.

Результати екзаменів і заліків зазвичай виражаються в оцінках. Однак у Європі співіснують багато різних систем оцінювання. До того ж питання перерахування оцінок було однією з найсуттєвіших проблем студентів – учасників ECTS.

а) з одного боку, тлумачення оцінок значно відрізняється в одній країні від іншої, від одного закладу до іншого і від одного предмета до іншого;

б) з іншого боку, помилка при перерахуванні оцінки може мати серйозні наслідки для студентів.

Неможливо визначити єдиний критерій систем оцінювання у європейських країнах. У більшості країн є всезагальна система оцінювання, котра в жодному випадку не є універсальною; крім цього, визначення бала "проходження" по певній шкалі може різнитися між закладами, і межа застосування всіх доступних балів суттєво відрізняється у різних закладах, змінюється з року в рік, та є відмінною згідно з кожним предметом.

Однією із основних засад шкали оцінювання системи ECTS є те, що вона досить чітко визначена для того, щоб заклади прийняли свої рішення з приводу застосування цієї шкали.

В результаті Європейська комісія скликала групу експертів для визначення спірних питань. Інформація, коментарі та статистичні дані представлені 80 закладами з 84 закладів-учасників ECTS у той час, були прийняті до уваги для того, щоб відпрацювати запропоновану шкалу оцінювання ECTS. Всі групи предметів були узгоджені з використанням шкали оцінювання ECTS, для того щоб перевірити її ефективність.

Шкала оцінювання ECTS була розроблена для того, щоб допомогти навчальним закладам перенести оцінки, виставлені місцевим закладом. Вона представляє додаткову інформацію щодо роботи студентів, а не замінює загальні оцінки. Вищі навчальні заклади приймають власні рішення щодо використання шкали оцінювання у своїй власній системі.

Європейська система "полегшеної шкали оцінювання" з'явилася в результаті різносторонніх обговорень, які відбувались серед п'яти груп від початку пошукового етапу про те, що передача оцінок може ефективно проводитись за допомогою полегшеного оцінювання, зрозуміло всюди у Європі.

Шкала оцінювання ECTS

Оцінка ECTS	Процент студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Визначення
A	10	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
B	25	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
C	30	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
D	25	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
E	10	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальної критерії
FX	-	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік
F	-	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота

Концепція "полегшеної шкали оцінювання" означала, що:

- шкала була достатньо добре охарактеризована та будь-який навчальний заклад зміг би використати її для своїх предметів;
- отже, шкала ECTS представила додаткову інформацію до оцінки навчального закладу, але не замінила її;
- шкала оцінювання ECTS була зрозумілою іншим закладам, які виставляли відповідну оцінку згідно з власною системою оцінювання студентам, які вступають, або випускникам;
- оцінка за системою ECTS визначала б, поруч із оцінкою, виставленою закладом у перелік оцінок дисциплін студента, досягнення кожного студента до і після періоду навчання.

Шкала оцінювання ECTS не базується на припущенні про будь-який розподіл студентських оцінок, вона базується на визначенні досконалості. Визначення системою ECTS досконалості та остаточної оцінки створено для полегшення пере зарахування, але не для заміни та створення плутанини в оцінках, виставлених у закладі, де навчається студент.

Іншими словами, «полегшена шкала оцінювання» внесла б ясність, але не перешкодила б нормальному процесу виставлення оцінок в межах кожного закладу.

Лекція 3. Фахова підготовка в ВНЗ (2 год.)

1. Забезпечення якісної вищої освіти в Україні.
2. Стандарти вищої освіти.
3. Проблеми сучасної вищої освіти щодо якісної підготовки фахівців.
4. Фундаменталізація – актуальна проблема дидактики інженерно-педагогічної освіти.

У сучасній системі освіти України школа (як середня, так і вища) розглядається як навчально-виховна установа, в якій під керівництвом педагогів здійснюються навчання і виховання підростаючих поколінь. Відповідно до чинних нормативно-правових документів фундаментальною соціальною функцією школи є, з одного боку, передання учням визначеного обсягу знань, а з іншого — виховний процес. Нормативно-правова база продовжує ігнорувати такі функції школи, як тестуюча, селекційна і розподільна.

Перед школою гостро стоять три завдання:

1) підвищення загального культурного рівня населення (проблема масовості освіти) для того, щоб особи, відповідальні за прийняття рішень, керівники, викладачі та ін., були спроможні усвідомлювати зв'язки з національними завданнями та міжнародними питаннями;

2) підготовка висококласних фахівців (проблема елітарності освіти);

3) створення груп особистостей, які б після додаткової теоретичної підготовки на більш високому рівні були спроможні проводити дослідження з метою набуття соціально нових знань у певній предметній галузі.

Досвід педагогіки промислово розвинутих країн світу показує, що масовість освіти призводить до зниження рівня її якості. З урахуванням цього висновку система освіти має сприяти селекції елітної частини випускників навчальних закладів, щоб готувати з них менеджерів для найрізноманітніших організацій соціальної структури. Суспільству і державі потрібні не просто освічені люди (хоча це саме по собі важливо), а насамперед члени суспільства, здатні професійно здійснювати функції управління діяльністю різних верств суспільства на високому інтелектуальному і моральному рівнях.

Американські експерти поділяють фахівців на чотири категорії:

- 1) здібні й ініціативні;
- 2) здібні й малоініціативні;
- 3) малоздібні, але ініціативні;

4) малоздібні й малоініціативні.

Зрозуміло, що найбільш соціально значущою є перша група, а найбільш соціально небезпечною — третя. У будь-якому суспільстві є досить велика кількість людей, які мають високий рівень домагань на отримання соціальних привілеїв за низького рівня інтелектуального розвитку і слабкої професійної підготовки. Вони жадають просування у верхні шари суспільної ієрархії. Ці люди, займаючи в суспільстві і державі становище, що не відповідає їхнім здібностям і покликанню, можуть "благополучно" руйнувати соціальні механізми, які забезпечують розвиток суспільства.

У зв'язку з цим велике практичне значення має питання: як добирати людей, здатних до виконання соціально значущої діяльності на різних рівнях суспільної ієрархії?

В останні роки в Україні у цьому шині зроблено чимало. Це розширення доступу за рахунок збільшення прийому, рання профорієнтація, забезпечення більшої об'єктивності вступних випробувань.

Головні сподівання щодо поліпшення ситуації з об'єктивністю процесів вступу в Україні покладаються на незалежне (зовнішнє) тестування.

Підвищення об'єктивності оцінювання знань через зовнішнє тестування полягає у застосуванні рейтингової системи.

З року в рік посилюється увага до переможців всеукраїнських і міжнародних олімпіад. Щоб не втрачати таких студентів для України необхідно супроводжувати їх у подальшому навчанні, можливо створювати їм умови для індивідуального навчання та опанування додатковими спеціальностями, підтримувати матеріально, сприяти їхньому стажуванню за кордоном і т. д. Указом Президента України з 17 лютого 2004 р. введено стипендію Президента для навчання талановитої молоді за кордоном.

Забезпечення якісного рівня вищої освіти є одним із головних завдань, невід'ємних від соціальної сфери. Якість освіти значною мірою регулюється Стандартами вищої освіти.

При розробці стандартів ураховуються процеси створення єдиного освітнього простору в Європі. Рекомендації щодо нормативних вимог визначаються згідно з Лісабонською конвенцією і Болонською декларацією.

Запровадження ступеневої системи вищої освіти й уведення нових освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр" та "магістр" надає широкі можливості для задоволення освітніх потреб особи, забезпечує гнучкість загальноосвітньої, загальнокультурної та наукової підготовки фахівців, підвищення їх соціального захисту на ринку праці та інтеграцію у світове освітянське співтовариство. Запровадження ступеневої вищої освіти в Україні значно розширило правові рамки фахівців, про що свідчить ратифікована Верховною Радою України конвенція "Про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні" (Лісабон, 1997 р.).

З метою незалежного забезпечення якісних показників освітньої діяльності, законодавство України передбачає чіткий та прозорий механізм її регулювання, основними складовими якого є інституції ліцензування, атестації та акредитації. З цією метою в Україні створена відповідна державно-громадська інституція - Державна акредитаційна комісія (ДАК), яка забезпечує додержання вимог до вищої та професійно-технічної освіти шляхом встановлення відповідних нормативних показників до їх ліцензування та акредитації. До складу ДАК входять представники громадськості - найвідоміші вчені, ректори навчальних закладів та державні особи.

За умовою акредитації видається диплом про освіту державного зразка. Оцінювання здійснюється експертною комісією за кінцевими результатами навчання, тобто

професійними ознаками випускників, вимоги до яких обумовлюються відповідними нормативними документами та стандартами освіти.

Держава здійснює контроль рівня якості освіти і фахової підготовки за допомогою показників якості вищої освіти, що набула особа в результаті реалізації вищим навчальним закладом освітньо-фахової програми підготовки за критеріями досягнення цілей вищої освіти.

Якість вищої освіти в контексті Болонського процесу є основою створення Європейського простору вищої освіти. Країни, які входять до цього простору, підтримують подальший розвиток гарантій якості на рівні навчальних закладів, національному та європейському рівнях. Вони наголошують на необхідності розвитку критеріїв та методологій для загального користування у сфері якості освіти.

Вони також підкреслюють, що, згідно з принципами автономії навчальних закладів, первинна відповідальність за якість вищої освіти лежить на кожному окремому навчальному закладі, і таким чином забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в національних рамках.

На Європейському рівні, країни-учасниці Болонського процесу спільно з ENQA та у співпраці з EUIA, EURASHE та ESIB, планують розробити узгоджені стандарти, процедури та рекомендації з питань гарантії якості вищої освіти.

Основними проблемами, найшвидшого вирішення як на рівні держави, так і на рівні кожного вищого навчального закладу, на нашу думку, є:

На рівні держави:

1. Створення нового класифікатора професій та посад, який би відповідав як національним, так і загальноєвропейським та світовим вимогам.
2. Створення нового переліку напрямів підготовки та спеціальностей з обов'язковим їх укрупненням,

оскільки наявний зараз не відповідає повною мірою реальному ринку праці та вимогам Болонської декларації щодо забезпечення академічної мобільності. Забезпечення більшої автономності національних ВНЗ у питаннях вибору спеціальностей і спеціалізацій.

3. Вирішення питання формування контингенту магістерського циклу підготовки з організацією відбору претендентів (вступ до магістратури).
4. Розв'язання проблем, пов'язаних з призовом до Збройних сил України (забезпечення бронювання після закінчення бакалаврату на час вибору та переходу на магістерський цикл навчання).
5. Перегляд нормативів співвідношення кількості студентів на одного викладача згідно з якими на сьогодні формуються штати вищих навчальних закладів з урахуванням малочисельності груп, яка може виникати під час формуванні індивідуальних ОПП
6. Визначення щодо мінімальної кількості студентів у групах, які навчаються за конкретною змінною траєкторією. На нашу думку, якщо на програму конкретної змінної траєкторії записалося менше ніж п'ять студентів, то така програма не реалізується у ВНЗ у поточному році.
7. Вирішення проблеми оплати переходу з однієї змінної траєкторії на іншу.
8. Необхідність розроблення пакету нормативних документів щодо відрахування, поновлення та стипендіального забезпечення в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
9. Забезпечення вищих навчальних закладів ліцензованим програмним продуктом з метою побудови внутрішньої інформаційної мережі, методичного забезпечення (електронні підручники

та навчальні посібники) та програмного забезпечення змістових модулів.

10. Реалізація державної програми забезпечення нормативної частини ОПП україномовними підручниками та навчальними посібниками.
11. Розвиток англomовного забезпечення навчального процесу для забезпечення можливості трансферу іноземних студентів у ВНЗ України.

На рівні вищого навчального закладу:

1. Побудова внутрішньої інформаційної мережі з метою формування реєстру індивідуальних ОПП, який би охоплював їх перелік, перелік осіб, які навчаються за ними, а також формування віртуальних навчальних груп та розкладу навчальних занять.
2. Реалізація внутрішньовузівської програми україномовного методичного забезпечення варіативної частини індивідуальних ОПП.
3. Підготовка викладачів, які б могли здійснювати навчальний процес іноземними мовами та підготовка відповідного методичного забезпечення.

Одним із головних завдань Болонського процесу є сприяння європейському співробітництву у забезпеченні якості освіти, включаючи розробку сумісних критеріїв і методологій оцінки якості.

Забезпечення якості освіти при формуванні Зони європейської освіти є однією з головних умов довіри, мобільності, мотивації студентів, сумісності і привабливості європейської вищої освіти.

Згідно з міжнародним стандартом ISO 8402:1994 (якому відповідає державний стандарт України ДСТУ 3230-95): якість — це сукупність характеристик об'єкта (процесу, продукції, організації, системи або будь-якої

комбінації з них), які визначають його здатність задовольняти визначеним і передбачуваним потребам.

Якість вищої освіти в цілому відповідає наведеному визначенню, але має специфічні особливості. По-перше, головним об'єктом у системі освіти є ті, хто навчається. Вони, з одного боку, є споживачами складових освітньої системи (знань, умінь, досвіду практичної діяльності тощо), а отже, мають свої вимоги до якості навчання, а з іншого боку, вони є головною "продукцією" ВНЗ, якість якої оцінюється затребуваністю та перспективами працевлаштування випускників на ринку праці. По-друге, підготовка фахівця — це досить тривалий (5—6 років) процес, і тому, щоб гарантувати відповідний рівень компетентності випускників, необхідно мати у ВНЗ постійно діючу й ефективну систему моніторингу якості навчання та якості підготовки випускників.

Згідно з концепцією Болонської декларації, яка сповідує принцип інституційної автономії, основна відповідальність за забезпечення якості лежить на ВНЗ. Але оцінювання якості на рівні ВНЗ не достатньо, тому необхідно і зовнішня незалежна експертиза. У світовій практиці застосовуються різні підходи до оцінювання якості роботи ВНЗ: репутаційний (на основі експертних оцінок), результативний (за об'єктивними показниками) і загальний, який має базуватися на технології TQM — Total Quality Management.

Якість освіти повинна гарантовуватись державою і відповідати міжнародним вимогам.

Досвід вітчизняних і зарубіжних фахівців показує, що одним з пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти у всьому світі, головних стратегій підвищення якості освіти є фундаменталізація яка відображає найважливіші базові знання і уміння, що дозволяють надалі випускнику спиратися на них у виконанні своєї професійної діяльності.

Саме фундаменталізація освіти покликана забезпечити професійну мобільність сучасного

фахівця яка стає все більш актуальною в умовах зростаючої конкуренції, на ринку праці. Професійна мобільність, за визначенням В.С. Безрукової - це готовність і здатність працівника (фахівця) до швидкої зміни виконавчих завдань, робочих місць і спеціальностей в рамках однієї професії або галузі, здатність швидко освоювати нові спеціальності або зміни в них, які виникають під впливом технічних перетворень.

"До групи фундаментальних наук - вважає С.У.Гончаренко, відносяться науки, основні значення, поняття і закони яких первинні, які безпосередньо відображають, систематизують, синтезують в закони і закономірності факти, явища природи або суспільства".

Американські експерти в галузі освіти давно вже обґрунтували висновки про те, що інженерна освіта повинна забезпечувати широку, а не вузькоспеціалізовану підготовку, і бути проблемною, а не дисциплінарно орієнтованою. Тобто йдеться про підготовку всебічно розвинених фахівців, які вміють самоутверджуватися і розкриватися, приймати рішення у складних умовах, таких, які прагнуть вивчати питання управління, підготовлених до неперервного підвищення своєї кваліфікації, а також до поєднання особистих інтересів із суспільними. Ось чому відбір змісту навчального матеріалу у вищих навчальних закладах США, зокрема технічного профілю, здійснюється на основі принципів фундаменталізації, полікультурності, прогностичності.

Безумовно, однією з сильних сторін вітчизняної вищої освіти в радянський період був його фундаментальний характер. Але разом з цим, приступаючи до роботи, вчорашній студент повинен був вчитися багатьом конкретним речам, яким можна було цілком навчити у вузі. Сьогодні ще достатньо дисциплін і їх об'ємів для "взагалі утвореного". Вважаємо, що фундаментальні знання повинні відповідати профілю

підготовки фахівця і навчання повинне будуватися так, щоб стимулювати майбутнього інженера-педагога до фундаментальної самоосвіти.

Під впливом глобальних освітніх процесів в Україні - відбуваються реформи вищої освіти, але, на жаль, через недостатню кількість та неузгодженість наукових досліджень з проблеми, фундаменталізації професійної підготовки, вони протікають досить повільно. Зокрема невирішеними залишаються проблеми фундаменталізації професійної підготовки спеціалісти певних профілів. Найбільша увага приділяється питанням фундаменталізації інженерної підготовки значно менша - педагогічної. І ці проблеми активно обговорюються вітчизняними науковцями. Зокрема, на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України та Загальних зборах Академії педагогічних наук України 2000р. було відмічено: «Стає все більш очевидним, що у змісті освіти є багато дріб'язкового матеріалу, який відволікає від головного, а то й просто дублює шкільні програми. Маємо вийти за ці межі і стати на шлях фундаменталізації освіти».

Якщо прискіпливо проаналізувати зміст конкретних навчальних дисциплін, то виявляється, що жодну з них не можна вважати фундаментальною в буквальному розумінні цього слова. Тому що фактично в кожній дисципліні можна виділити і теоретичні (які прийнято називати фундаментальними) і емпіричні знання. Отже, фундаментальними, на нашу думку, можна вважати будь-які знання, які складають основу, "фундамент" професійної підготовки майбутнього фахівця, дають можливість постійно здобувати нові знання, підвищувати кваліфікацію, забезпечують мобільність його принаймні в межах професії, цим самим забезпечуючи конкурентоспроможність фахівця на ринку праці. Саме тому для кожного напрямку підготовки цей "фундамент" буде специфічним. Для кожного профілю підготовки фахівців повинен бути визначений свій перелік дисциплін

у циклі фундаментальної підготовки, яка складатиме основу майбутньої професійної діяльності. На базі цих знань можна за короткий строк зрадити спеціалізацію (але не завжди професію).

Призначенням навчальної дисципліни, об'єктом вивчення майбутнього інженера-педагога повинні бути професійна діяльність фахівця, зміст і способи його діяльності. В даному випадку кінцевий результат діяльності - це підготовка фахівця робітничої кваліфікації, тобто випуск кваліфікованого робітника певного профілю. Одна й та ж за назвою дисципліни може мати різну структуру залежно від її призначення, тобто місця в підготовці фахівця. Так, вивчення технології швейних виробів майбутнім інженером-педагогом повинно відрізнятися від майбутнього інженера-технолога і за об'ємом, і за змістом.

За роки навчання у ВНЗ студент вивчає десятки навчальних дисциплін. Але рідко у тому, що в переважній більшості вони ні логічно, ні проблемно не зв'язані між собою. Навіть коли суміжні навчальні дисципліни зовні здаються скоординованими і узгодженими, часто ці зв'язки не мають внутрішнього, фундаментального характеру, а є суто зовнішніми. Як наслідок - невиправдано вузька спеціалізація студентів. Сьогодні стає все більш очевидним, що нам потрібні фахівці широкого профілю і така потреба зумовлена, з одного боку, закономірностями розвитку самої науки, а з іншого - тенденціями суспільного розвитку.

Завдання фундаментальної освіти - забезпечення оптимальних умов для взаємодії різних типів мислення і створення внутрішньої потреби в саморозвитку і самоосвіті.

Лекція 4. Організація навчального процесу в університеті (2 год.)

1. Учасники навчального процесу.
2. Структурні підрозділи ВНЗ.

3. Роль Вченої ради в організації діяльності ВНЗ.
4. Правовий статус ректора і декана ВНЗ.

1. Учасниками навчально-виховного процесу ВНЗ згідно ст.46 ЗУ «Про вищу освіту» є:

- педагогічні і науково-педагогічні працівники;
- особи, які навчаються у ВНЗ;
- працівники ВНЗ (категорійні спеціалісти, старші лаборанти, завідувачі навчальними лабораторіями, методистами та інші)

Науково-педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи у ВНЗ професійно займаються педагогічною діяльністю в поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю. Наукова та науково-технічна діяльність працівників ВНЗ регулюється ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Посади педагогічних і науково-педагогічних працівників можуть обіймати особи з повною вищою освітою, які пройшли спеціальну педагогічну підготовку.

Основними посадами науково-педагогічних працівників ВНЗ III і IV рівнів акредитації є:

асистент, старший викладач, доцент, професор;
завідувач кафедри, декан, проректор, ректор;

директор бібліотеки, науковий працівник бібліотеки.

На посади науково-педагогічних працівників обираються за конкурсом, як правило, особи які мають наукові ступені або вчені звання, а також випускника магістратури, аспірантури та докторантури. Кожні п'ять років педагогічні працівники проходять атестацію. За її результатами визначається відповідність працівника займаній посаді, присвоюються категорії; педагогічні звання.

Перелік кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників, порядок їх присвоєння визначаються Кабінетом Міністрів України.

Працівники згідно законодавства України мають визначені права та додаткові, викладені у статуті ВНЗ та колективному трудовому договорі.

Особи, що навчаються в ВНЗ, згідно ст.. 53 ЗУ «Про вищу освіту» є: студенти, курсанти, екстерни, асистенти-стажисти, інтерни, клінічні ординатори, здобувачі, аспіранти (ад'ютанти) та докторанти.

Студент – особа, яка у встановленому порядку зарахована у ВНЗ і навчається за денною (очною) вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційних рівнів. Їх правовий статус регулюється ст..ст.44.45 ЗУ «Про вищу освіту».

Аспірант (ад'ютант) – особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста, навчається в аспірантурі (ад'юктурі) ВНЗ або наукової установи для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Особи, що навчаються мають право на:

- вибір форми навчання;
- безпечні і не шкідливі умови навчання, праці та побуту;
- додаткову оплачувану відпустку у зв'язку з навчанням за основним місцем роботи;
- користування навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, оздоровчою базою ВНЗ;
- участь в науково-дослідних, конструкторських роботах, конференціях, виставках, конкурсах тощо;
- надання пропозицій щодо умов і розмірів оплати за навчання;
- участь в об'єднаннях громадян;
- участь в формуванні навчального плану тощо.

До обов'язків осіб, що навчаються у ВНЗ відноситься додержуватися законів, статуту та правил внутрішнього розпорядку ВНЗ; виконувати графік навчального процесу та вимоги навчального плану.

2. Структурними підрозділами ВНЗ згідно ст. 30 ЗУ «Про вищу освіту» є кафедри, факультети, інститути, філії, бібліотеки тощо.

Кафедра – базовий структурний підрозділ ВНЗ, що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або декількох споріднених дисциплін. Кафедра створюється рішенням Вченої ради ВНЗ, за умови, що до її складу входить не менше 5 науково-педагогічних працівників. Керівництво кафедрою здійснює завідувач, який обирається за конкурсом Вченою радою на 5 (для національного ВНЗ – 7) років.

Факультет – основний організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ ВНЗ, що об'єднує відповідні кафедри й лабораторії. Факультет створюється, якщо до його складу входить не менше, ніж 3 кафедри і на нього навчається не менше, ніж 200 студентів денної форми навчання.

ВНЗ повинен мати бібліотеку, яку очолює директор.

ВНЗ може мати в своєму складі підготовчі відділення, підрозділи підготовки і перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, інформаційні центри, видавництво, виробничі структури, спортивні комплекси тощо.

3. Вчена рада ВНЗ є колегіальним органом ВНЗ утворюється строком до 5 років (для національного ВНЗ строком до 7 років).

Вчена рада згідно статуту ВНЗ розглядає питання наукової, науково-педагогічної, навчально-виховної та соціально-культурної підготовки і діяльності ВНЗ.

Вчену раду очолює її голова – керівник ВНЗ. До її складу входять за посадами: декан, головний бухгалтер, керівники органів самоврядування ВНЗ, а також виборні представники, що представляють учасників навчального процесу. При цьому не менше як 75 % загальної чисельності її складу мають становити науково-педагогічні працівники ВНЗ.

При створенні Вченої ради факультету її очолює декан. Склад її та вимоги до нього такі, як вищезазначені.

Компетенція Вченої ради ВНЗ:

- визначення напрямів наукової діяльності;
- обрання на посаду таємним голосуванням асистентів, старших викладачів, доцентів, декана;
- ухвалення навчальних програм і навчальних планів;
- вирішення питань організації навчально-виховного процесу;
- ухвалення фінансових плану і звіту факультету.

4. Керівник ВНЗ (ректор, президент, начальник, директор) здійснює безпосереднє управління діяльністю ВНЗ. Він діє в межах повноважень, визначених у ст.. 32 ЗУ «Про вищу освіту».

Для вирішення основних питань діяльності відповідно до статуту керівник ВНЗ створює робочі та дорадні органи, визначає їх повноваження.

Керівник ВНЗ щорічно звітує перед власником або уповноваженим ним органом та вищим органом самоврядування ВНЗ. Він може делегувати частину своїх повноважень своїм заступниками та керівникам структурних підрозділів.

Керівництво факультетом здійснює декан. Декан видає розпорядження, що стосується діяльності факультету. Розпорядження декана є обов'язковими для виконання всіма працівниками факультету і можуть бути скасовані керівником ВНЗ.

Згідно ст.. 39,40 обирається, затверджується та звільняється з посади керівник ВНЗ і декан факультету.

Керівником ВНЗ може бути громадянин України, що вільно володіє українською мовою, має вчене звання професора, науковий ступінь доктора або кандидата наук і стаж науково-педагогічної діяльності не менше, ніж 10 років. Граничний вік - не може перевищувати 65 років.

Керівник ВНЗ обирається за конкурсом. Під час голосування треба набрати не менше 30% голосів від статутного складу ВНЗ.

Керівник може бути звільнений з посади власниками або уповноваженим ним органом на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту ВНЗ та умов контракту. Рішення про відкликання приймається двома третинами голосів за присутності не менше як двох третин статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування ВНЗ.

Декана обирає і рекомендує керівнику ВНЗ Вчена рада. Деканом може бути науково-педагогічний працівник факультету, який має вчене звання доцента, професора і науковий ступінь. Граничний вік кандидата не більше 60 років.

Керівник ВНЗ призначає декана на 5 років (для національних ВНЗ – 7 років). Керівник факультету виконує свої повноваження на постійній основі.

Звільнений декан може бути на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту ВНЗ та умов контракту. Декан може бути звільнений на підставі рішення Вченої ради ВНЗ.

Якщо факультет тільки створюється, то керівник ВНЗ призначає виконуючого обов'язки декана до проведення виборів керівника факультету, але не більше ніж на один рік.

Лекція 5. Роль бібліотеки університету в навчально-виховній роботі. (2 год)

1. Бібліотека, її цілі та завдання в умовах інформатизації та комп'ютеризації освітньої галузі.
2. Фонди електронних документів бібліотеки та їх використання.
3. Виховна діяльність бібліотек в ВНЗ.

1. Державна освітня політика спрямована на забезпечення суспільства знанням, необхідними для

соціального розвитку. Для досягнення цієї мети держава здійснює узгодження різних суспільних процесів, які впливають на «виробництво фахівців», що ці знання застосовують.

Більшість стратегічних освітніх завдань тісно пов'язані з діяльністю бібліотек як важливої ланки академічного та наукового процесів. Саме бібліотека ВНЗ є тією творчою лабораторією, від ресурсів та послуг якої багато в чому залежить якість і зміст навчання та наукових досліджень.

Роль і значення бібліотек особливо зростає у зв'язку з приєднанням у травні 2005 року України до країн, що підписали Болонську декларацію.

У листопаді 2003 року Міжнародна реформація бібліотечних асоціацій і установ на конференції «Бібліотеки – серце інформаційного суспільства» визначила основні завдання бібліотек та її місце в умовах Болонського процесу, а саме:

- бібліотеки є невід'ємною частиною світового соціокультурного процесу;

- бібліотеки – це соціальні інституційні суспільства та освітньо-інформаційні центри.

Основними завданнями на сучасному етапі виділені такі:

1. Створення сучасного довідкового апарату. Це завдання має два аспекти: інформування про видання на традиційних носіях та про фонди, до яких надається доступ в Інтернеті. Змінюється уявлення про довідковий апарат бібліотеки та його каталоги. Будь-яка бібліотека має алфавітні каталоги та каталоги, що систематизовані за науковими напрямками, хронічними періодами розвитку окремих наук тощо. В сучасних умовах йдеться про електронні показники і каталоги усіх бібліотечних ресурсів, які доступні через Інтернет, що дозволить читачам користуватися ними у дистанційному режимі, не відвідуючи безпосередньо бібліотеку.

2. Комплектування фонду бібліотеки традиційними джерелами інформації і технологічно новими стикається з декількома сучасними проблемами, а саме:

- протягом всього часу незалежності України не вдалося ліквідувати тотальний дефіцит забезпечення навчально-методичною та навчальною літературою ВНЗ; методика, що використовується МОН України для визначення рівня забезпечення ВНЗ підручниками і посібниками не дають об'єктивної картини, що негативно позначаються на рівні підготовки фахівців;

- існуюча практика наповнення фондів бібліотек ВНЗ навчальною літературою, а також підготовки, грифування та видання підручників і посібників для вищої школи не забезпечує послідовної та об'єктивної системи їх створення, друку і своєчасного надходження до ВНЗ з метою оновлення цих фондів відповідно до встановлених нормативів (3-5 років) та розвитку сучасних наукових знань;

- діючи законодавчі та нормативні документи загальнодержавного рівня (квітень 2007 року), які встановлюють правила та умови тендерної закупівлі підручників для вищої школи за бюджетні кошти, фактично блокують можливості придбання останніми необхідної літератури у вітчизняних видавців.

- до цього часу не відпрацьована ефективна та об'єктивна система рейтингування підручників та періодичних наукових видань; а існуюча система гримування підручників не є гарантом якісної продукції;

- відсутність взаємозацікавленого контакту між МОН, ВНЗ та викладацько-авторським складом і видавцями України не дає можливості створення системи забезпечення навчального процесу якісними, нового рівня підручниками і в достатній кількості, не говорячи вже про випуск підручників на електронних носіях.

2. В сучасних умовах Україна володіє потужним інформаційним потенціалом: ресурс науково-технічної в УКРІНТЕЛ становить: інформаційний фонд – 155,8 млн. документів, з них: 10 млн. книги; 1,2 млн. – науково-

технічні журнали; 78,3 млн. – патентна документація; 2 млн. – промислові каталоги; 3,5 млн. – стандарти; 30 тис. комплектів конструкторської документації; 37,2 тис. документів не опублікованих.

Метою створення фонду електронних документів (ФЕД) науково-технічної бібліотеки ВНЗ є надання читачам доступу до:

- нових підручників, посібників;
- документів з елементами мультимедіа;
- електронних додатків до книжок та журналів;
- наявних в бібліотеці документів.

Передумовою створення ФЕД є накопичення у електронній формі наукового, навчального та нормативно-довідкового характеру.

Для технічного забезпечення ФЕД потрібно обладнати комп'ютеризований читальний зал, встановити необхідне мережне та програмне забезпечення, закупити додаткову літературу в елементарній формі:

У ФЕД можуть міститися різні види документів, тому їх потрібно класифікувати. До основних характеристик документів у ФЕД належать:

- вид носія даних;
- наявність паперового аналога в бібліотеці;
- тематика;
- повнотекстові документи або зображення; вид приналежності до ФЕД;
- обмеження на використання.

Особливості надходження у ФЕД:

- необхідність копіювання даних на сучасні носії;
- наявність на носії спеціалізованого програмного забезпечення для перегляду даних з носія;
- обмеження на можливості використання обумовлені ліцензією;
- відсутність підтвердження «ліцензійності» інформації у випадку втрати або пошкодження носія.

Працівник бібліотеки реєструє носій у відповідній книзі реєстрації та проставляє на ньому реєстраційний номер.

Авторські роботи (методичні матеріали, посібники тощо) приймаються від автора з носієм даних.

Всі надані роботи підлягають внесенню у електронний каталог.

Залежно від формату документу (повнотекстовий, зображення, індексні файли тощо) та юридичних обмежень на його використання можна застосовувати різні технології надання доступу читачам. Доступ надається за допомогою програмного забезпечення бібліотеки з використанням електронного каталогу бібліотеки.

Основними компонентами системи надання доступу до електронних документів на сервері бібліотеки є:

- сервер терміналів;
- засоби перегляду документів ФЕД;
- засоби обліку використання документів з ФЕД;
- комп'ютери читачів з програмним забезпеченням для доступу до сервера терміналів;
- швидкі мережні з'єднання між серверах та комп'ютерами читачів;
- компонента аутенсифікації читачів та надання доступу.

Доступ до електронних документів здійснюється через пошукову систему бібліотеки з робочих місць у комп'ютерному читальному залі.

3. Бібліотеки як середовище формування інтелектуальних ресурсів суспільства покликані накопичувати, синтезувати та пропонувати суспільству інформаційно-інтелектуальний продукт.

Робота бібліотек потрібна суспільству. Завдання бібліотек – всі накопичені багатства включити кібернетичний простір. І тоді бібліотеки забезпечуватимуть навчально-виховний процес,

служитимуть знанням, добру, духовному зростанню людини.

В програмах курсів навчальних дисциплін 50% навчальних годин відведено на самостійну роботу студентів, а це збільшує навантаження на відповідні бібліотечні структури.

Сучасне суспільство вимагає розвитку творчих здібностей людини. Бібліотеки разом з методичними центрами можуть розробляти програми з основ інформаційних знань, які сприятимуть вихованню у студентів аналітичного мислення та навичок пошуку нестандартних рішень у процесі навчання, допомагатимуть педагогам у освітньому процесі.

Бібліотека використовує вже перевірені часом методи виховні роботи: кругом тематичні стали; конкурси; виставки нової літератури, періодичних видань та виставок, присвячених пам'ятним датам.

Разом з тим, інновації в діяльності бібліотек ВНЗ вимагає відповідного фінансування, що є проблемою як окремого ВНЗ, так і освіти як галузі в цілому.

Лекція 6. Органи самоврядування у вищих навчальних закладах. (3 год).

1. Органи громадського самоврядування в ВНЗ.
2. Студентське самоврядування як складова вищої освіти.

1. Згідно Закону України «Про вищу освіту» (ст.37). Вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації є загальні збори (конференція) трудового колективу.

Порядок скликання вищого колегіального органу громадського самоврядування та його роботи визначається статутом вищого навчального закладу.

У вищому колегіальному органі громадського самоврядування повинні бути представлені всі групи працівників вищого навчального закладу. Не менше ніж 75 відсотків загальної чисельності делегатів (членів) виборного органу повинні становити педагогічні або науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування скликається не рідше ніж один раз на рік.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування:

за поданням Вченої ради вищого навчального закладу приймає статут вищого навчального закладу, а також вносить зміни до нього;

обирає претендента на посаду керівника вищого навчального закладу шляхом таємного голосування і подає свої пропозиції власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі);

щорічно заслуховує звіт керівника вищого навчального закладу та оцінює його діяльність;

обирає комісію з трудових спорів відповідно до Кодексу законів про працю України;

за мотивованим поданням Наглядової ради або Вченої ради вищого навчального закладу розглядає питання про дострокове припинення повноважень керівника вищого навчального закладу;

затверджує правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;

затверджує положення про органи студентського самоврядування;

розглядає інші питання діяльності вищого навчального закладу.

Органом громадського самоврядування факультету у вищому навчальному закладі третього або четвертого рівня акредитації є збори (конференція) трудового колективу факультету.

Порядок скликання органу громадського самоврядування факультету та його роботи визначається статутом вищого навчального закладу.

В органі громадського самоврядування факультету повинні бути представлені всі групи працівників факультету. Не менш як 75 відсотків загальної чисельності делегатів (членів) виборного органу повинні становити педагогічні або науково-педагогічні працівники факультету.

Орган громадського самоврядування факультету скликається не рідше ніж один раз на рік.

Орган громадського самоврядування факультету:
дає оцінку діяльності керівника факультету;
затверджує річний звіт про діяльність факультету;
вносить пропозиції керівнику вищого навчального закладу про відкликання з посади керівника факультету;
обирає виборних представників до Вченої ради факультету;
обирає кандидатури до вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу;
обирає кандидатури до Вченої ради вищого навчального закладу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації є загальні збори (конференція) трудового колективу.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування скликається не рідше ніж один раз на рік.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування:

приймає статут вищого навчального закладу, а також вносить зміни до нього;

обирає претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу;

вносить подання власнику (власникам) про дострокове звільнення керівника вищого навчального закладу;

щорічно заслуховує звіт керівника вищого навчального закладу та оцінює його діяльність;

обирає виборних представників до складу конкурсної комісії під час обрання керівника вищого навчального закладу;

обирає комісію із трудових спорів відповідно до Кодексу законів про працю України;

затверджує правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу;

затверджує положення про органи студентського самоврядування;

розглядає інші питання діяльності вищого навчального закладу.

2. У вищих навчальних закладах створюються органи студентського самоврядування. Органи студентського самоврядування сприяють гармонійному розвитку особистості студента, формуванню в нього навиків майбутнього організатора, керівника. Органи студентського самоврядування вирішують питання, що належать до їх компетенції (ст. 38 ЗУ «Про вищу освіту»). Рішення органів студентського самоврядування мають дорадчий характер.

У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством, рішеннями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі освіти і науки та відповідного центрального органу виконавчої влади, у підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад, статутом вищого навчального закладу.

Основними завданнями органів студентського самоврядування є:

забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу; забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;

сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів; сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;

сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;

організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;

сприяння працевлаштуванню випускників;

участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Студентське самоврядування здійснюється на рівні студентської групи, факультету, гуртожитку, вищого навчального закладу. Залежно від контингенту студентів, типу та специфіки вищого навчального закладу студентське самоврядування може здійснюватись на рівні курсу, спеціальності, студентського містечка, структурних підрозділів вищого навчального закладу.

Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів вищого навчального закладу, які:

ухвалюють Положення про студентське самоврядування;

обирають виконавчі органи студентського самоврядування та заслуховують їх звіти;

визначають структуру, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування.

Органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (сенат, парламент, старостат, студентська навчальна (наукова) частина, студентські деканати, ради тощо).

5. ТЕМАТИКА СЕМІНАРІВ

Тема 1. Правове забезпечення вищої освіти в Україні (2 год.)

1. Закон України «Про вищу освіту» загальна характеристика
2. Право громадян України на вищу освіту
3. Правовий статус вищого навчального закладу

Тема 2. Університетська освіта в контексті Болонського процесу (4 год.)

1. Мета, сутність, організаційно-освітні засади Болонського процесу в Європі.
2. Принципи Болонської декларації і модернізація вищої освіти України.
3. Необхідність та умови інтеграції України в Європейський освітній простір.
4. Кредитно-модульна система організації навчального процесу.

Тема 3. Фахова підготовка в ВНЗ (2 год.)

1. Проблеми якісної вищої освіти України.
2. Стандарти вищої освіти.
3. Фундаменталізація і індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою.
4. Поняття «професійна компетентність».

Тема 4. Організація навчального процесу в університеті (2 год.)

1. Учасники навчального процесу: загальна характеристика.
2. Структурні підрозділи ВНЗ.
3. Роль Вченої ради ВНЗ в організації навчального процесу.
4. Правовий статус ректора і декана ВНЗ.

Тема 5. Бібліотека в структурі ВНЗ (2 год.)

Практичне заняття:

Мета – ознайомити студентів з роботою бібліотеки ВНЗ та методами систематизації фондів;

- навчити користуватися каталогами;
- пояснити порядок пошуку необхідних джерел.

Тема 6. Соціально-культурна інфраструктура університету (3 год.)

1. Органи громадського самоврядування в ВНЗ та їх діяльність.
2. Студентське самоврядування.
3. Завдання студентського самоврядування.

Тема 7. Студентське самоврядування як складова демократизації вищої освіти (2 год.)

1. Формування умов студентського самоврядування.
2. Студентський колектив та його формування.
3. Завдання і органи студентського самоврядування.

Всього: 1 год. на тиждень

6. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

1. Історія створення і розвитку ДонНТУ.
2. Роль ВНЗ Донбасу в підготовці фахівців для вугільної промисловості.
3. Педагогічні погляди Г.С.Сковороди.
4. Педагогічні технології А.С. Макаренка.
5. В.Сухомлинський – новатор педагогічної науки.
6. Адаптаційний період в ВНЗ та його особливості.

7. Участь в НДРС – умова якісної підготовки фахівця.
8. Самостійна робота студента та її види.
9. Правове забезпечення освітнього процесу в сучасній Україні.
10. Державна політика в галузі вищої освіти.
11. Право громадян України на вищу освіту.
12. Структура вищої освіти в Україні.
13. Стандарти вищої освіти в Україні.
14. Управління в галузі вищої освіти.
15. Правовий статус вищого навчального закладу
16. Тип вищих навчальних закладів в Україні.
17. Створення реформація та ліквідація ВНЗ.
18. Структурні підрозділи ВНЗ.
19. Обрання керівника ВНЗ, його права та обов'язки.
20. Правовий статус Вченої ради ВНЗ.
21. Органи громадського самоврядування в ВНЗ.
22. Студентське самоврядування в ВНЗ.
23. Організація навчально-виховного процесу.
24. Учасники навчально-виховного процесу: загальна характеристика.
25. Основні посади викладачів ВНЗ.
26. Права осіб, що навчаються в ВНЗ.
27. Наукова і науково-технічна діяльність в ВНЗ.
28. Фінансово-економічні відносини в системі вищої освіти.
29. Фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою.
30. Роль бібліотек в навчально-виховному процесі.
31. Фонди бібліотек та методи їх систематизації.
32. Сучасний підручник та його особливості в умовах реформування вищої освіти.
33. Мета, сутність, організаційно-освітні засади Болонського процесу в Європі.
34. Необхідність та умови інтеграції України в Європейський освітній простір.

35. Кредитно-модульна система організації навчального процесу в умовах реформування освіти.
36. Модернізація вищої освіти України в контексті принципів Болонської декларації.
37. Європейська система трансферу кредитів – ECTS.
38. Організація оцінки результатів роботи студентів. Критерії оцінювання.
39. Поняття «інноваційна технологія» в педагогічному процесі.
40. Дистанційна освіта та її організація в ВНЗ.

7. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

Тему індивідуальної роботи студенти вибирають за останньою цифрою залікової книжки. Наприклад, номер залікової книжки 130545, тоді тема роботи може бути 5,15,25,35,45 або 55.

Етапи роботи над індивідуальною роботою:

- 1) підготовчий (вибір теми, знайомство з літературою);
- 2) дослідницький (складання плану роботи, аналіз літератури);
- 3) логіко-синтетичний (систематизація матеріалу, редагування, остаточне оформлення роботи);
- 4) оціночний (представлення роботи за 10 днів до модульного контролю викладачу для оцінки; отримання допуску до контрольної роботи)

План індивідуальної роботи включає : вступ, 2-3 питання основної частини, висновки, список використаної літератури.

У **вступі** визначається актуальність теми, мета і задачі даної роботи; характеризується наявна або використана література.

В основній частині формулюються 2-3 питання плану, які повинні розкрити зміст проблеми, історію становлення і сучасний стандартний стан проблеми. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

У висновках треба підвести висновки. Важливо щоб вони мали особистісний характер.

Список літератури повинен включати не тільки підручники і посібники, але і оригінальні роботи окремих філософів (не менше 2). Список літератури складається з 5-7 джерел. При цитуванні обов'язково вказати джерело і сторінку, на якій поміщено цитату.

Обсяг роботи 10-15 сторінок печатного тексту А-4. шрифт – 14рт, інтервал полуторний. Поля 20-20-20-10.

Робота оцінюється за оцінками: А,В,С,Д,Е,FX

А,В - «відмінно» (5,0-4,5)

С,Д, - «добре» (4,0-3,5)

Д – «задовільно» (3,5-3,0)

Е – «задовільно» (3,0-2,5)

FX – «незадовільно» (<2,5)

Оцінка по індивідуальній роботі враховується при загальному оцінюванні СРС на екзамені.

8. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Педагогічні погляди Г.С. Сковороди.
2. Педагогічне новаторство А.С.Макаренка
3. Самостійна робота студента та її види
4. Правове забезпечення освітнього процесу в сучасній Україні.
5. Права громадян України на вищу освіту
6. Структура вищої освіти в Україні.
7. Правовий статус вищого навчального закладу
8. Типи вищих навчальних закладів в Україні
9. Створення, реформація та ліквідація ВНЗ.

10. Структурні підрозділи ВНЗ.
11. Органи громадського самоврядування в ВНЗ.
12. Правовий статус Вченої ради ВНЗ
13. Студентське самоврядування в ВНЗ
14. Учасники навчально-виховного процесу: загальна характеристика.
15. Права осіб, що навчаються в ВНЗ
16. Роль бібліотеки в навчально-виховному процесі
17. Модернізація вищої школи України в контексті принципів Болонської декларації.
18. Мета, сутність і умови Болонської декларації
19. Поняття дистанційної освіти та її організація в ВНЗ.
20. Поняття «інноваційна технологія» в навчально-виховному процесі.

9. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Вибір теми контрольної роботи здійснюється за останньою цифрою номеру залікової книжки. Робота виконується у зошиті (12-18 сторінок) рукописно або на листах А4 (до 10 листів) – друком.

В контрольній роботі обов'язково повинні бути:

- 1) план роботи (вступ, 2-3 питання, висновки);
- 2) перелік використаних джерел (не менше 3^x);
- 3) особистий підпис і дата виконання роботи.

Контрольну роботу після її виконання треба здати на реєстрацію (ауд.28). Викладач перевіряє роботу 10 днів. Зарахована робота є допуском до екзамену. Не зараховані роботи допрацьовуються студентом згідно зауважень викладача. За тиждень до початку сесії контрольні роботи на рецензію викладачем не приймаються, а студент не допускається до екзамену.

7. Права осіб, що навчаються в ВНЗ.
8. Стандарти вищої освіти.
9. Поняття «професійна компетентність»
10. Фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою.

II модуль

1. Організація навчального процесу в університеті
2. Учасники навчального процесу: загальна характеристика.
3. Структурні підрозділи ВНЗ.
4. Вчена рада ВНЗ.
5. Права і обов'язки декана.
6. Бібліотека в структурі ВНЗ.
7. Органи громадського самоврядування в ВНЗ.
8. Студентське самоврядування в ВНЗ.
9. Задачі студентського самоврядування.
10. Органи студентського самоврядування.

11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Екзаменаційний білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється в балах за певною схемою. Загальна максимальна сума балів, яку може набрати студент, становить 5,00.

Завдання екзаменаційного білету теоретичні. Вони передбачають визначення тієї чи іншої категорії, розкриття змісту, сутності явища чи процесу. Мета цих завдань – проконтролювати засвоєння студентами понятійного апарату дисципліни, здатність до переконливої аргументації щодо власної позиції. Максимальна кількість балів за це завдання – 2,5. Залежно від того, на скільки відповідь задовольняє вказаним нижче критеріям, кількість набраних балів може зменшуватись.

При оцінюванні враховується:

- вміння аналізувати нормативні документи відповідно часу і змісту документа; висловлювати власні судження з аналізу фактів і подій, що вплинули на появу окремих джерел цивільного права;
- уміння користуватися відповідними понятійними інструментами, використання юридичних термінів;
- визначення хронологічної послідовності історичних подій, уміння пов'язання історичних і юридичних фактів;
- вміння користуватися знаннями нормативних актів для рішення конкретних правових норм і задач.

Критерії оцінювання:

- 1) Оцінка «*відмінно*» (*А,В*) ставиться у разі виконання всіх перелічених вище вимог. Вміння аналізувати і практично застосовувати власні судження і знання нормативних джерел і актів. Відповідне і акуратне оформлення роботи.
- 2) Оцінка «*добре*» (*С,Д*) виставляється у випадку, коли завдання в цілому виконано з використанням головних вимог, але студентом допущені незначні помилки в назвах документів, статтях, незначних фактах, прізвищах тощо. Оцінка «добре» може бути виставлена у випадку неакуратного виконання робіт і перекреслення, невідповідне оформлення основних доповідей. Немовне виконання практичної частини завдання (задачі).
- 3) Оцінка «*задовільно*» (*Д,Е*) виставляється в разі неповного висвітлення питань, недостатнього знання фактичного матеріалу, помилками в аналізі нормативних актів щодо істотних питань, не вирішення практичної частини роботи (задачі).
- 4) Оцінка «*незадовільно*» (*FX*) виставляється у випадку коли: студент допускає грубі помилки у фактичному матеріалі; не вміє аналізувати нормативні акти і інші джерела.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту» від 23.03.1996р.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999р.
3. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015рр.» від 09.01.2007р.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002// Вища освіта. – 2002. - № 9.
5. Укази Президента:
«Про затвердження національної доктрини розвитку освіти» від 17.04.2002
«Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» від 15.03.2002р.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.. // Освіта, 2001. - № 38-39.
7. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Освіта України. – 2000. - № 32.
8. Акініна Н.М. Навчально-методичне забезпечення модульно-рейтингової системи навчання // Проблеми освіти – 2005 – Вип.. 42
9. Байденко В.И. Болонские реформы: некоторые уроки Европы // Высшее образование сегодня. – 2004 - №2.
10. Бакиров В.С. Університети і глобалізація: український підхід // Педагогіка і психологія // 2002-№ 3 – с. 22-27.
11. Буряк Б. Методологічний аспект побудови навчального процесу // Вища освіта – 2007. - № 1.
12. Будик І.М. Теор.-метод. аспекти продуктивного навчання студентів інженерно-технічним дисциплінам // Нові технології навчання. – 2007. – Вип.. 47.
13. Бобров В.Я. Інноваційно-теоретичні аспекти прогнозування розвитку Вищої освіти України // Проблеми освіти. – 2005. - № 42

14. Андрущенко В. Педагогічна освіта України в стратегії Болонського процесу // Освіта України – 2004 – 17 лютого.
15. Боголіб Т. Удосконалення фінансового запозичення розвитку освіти // Фінанси України, 2005. - №2
16. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес. - К.: Изд. – 2004. – 24с.
17. Нечаєв В., Шаронова С. Болонський процес: міфи, ілюзії, реалії // Вища освіта. – 2005. - №1.
18. Корсак К. Європейський простір вищої освіти і Україна у XXI ст.. // Вища освіта. – 2005 - № 1.
19. Інтеграція вищої освіти в європейській освітній простір.// Вища освіта. – 2007.- № 1 – с. 107.
20. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу // Вища школа. – 2004. - № 5-6. – с. 55-61
21. Кремень В. Модернізація вищої школи України в контексті принципів Болонської декларації // Вища школа – 2004. - № 5-6.
22. Величко О.Г., Пінчук С.И. Вдосконалюємо менеджмент якості освітянської діяльності // Нові технології навчання. – К.: НМЦ, 2004. - № 36. – 59-64.
23. Колот А.М. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю // Проблеми освіти. – 2004. – Вип.. 37. – с. 3-21.
24. Сейдаметова З.С. Кредитно-модульна система і вибір навчальної траєкторії // Нові технології навчання. – 2006. – Вип.. 43
25. Жовта І. Українські ВНЗ впроваджують кредитно-модульну систему підготовки студентів // Освіта – 2004 - № 7. – с. 5-6.
26. Степко М., Болюбаш Я., Лемківський К. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес // Вища школа. – 2004 - №2-3, с. 96-124.

27. Дем'яненко Н.М. Університет України і Європейський регіон вищої освіти // Проблеми освіти. – 2005. – Вип. 42.
28. Степченко Д. Інновація та якість підготовки фахівців у вищій школі // Вища школа. – 2002. - № 1.
29. Кремень В.Г. Україна розпочинає модернізацію вищої освіти. // Освіта. – 2004. - № 11.
30. Степко М. Вища технічна освіта і наука України як фактори суспільного розвитку// Вища освіта – 2004. - № 5-6.
31. Сидоренко О.Л. Освітній простір ВНЗ як визначальний чинник формування фахівця нового типу // Педагогіка і психологія // 2002 - № 3 с. 98-100.
32. Сітшаєва З.З. Організаційно-методичне забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу // Нові технології навчання. – 2006. - № 44.